

ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELEDE FRANSA'NIN OCAK 2015 PARADOKSU

THE FRENCH PARADOX OF JANUARY 2015 ON THE BATTLE AGAINST INTERNATIONAL TERRORISM

Kutlay TELLİ*

Özet: 2015 yılının hemen başında, Avrupa'nın, "Fransa'nın 11 Eylül'ü" olarak da nitelendirilen şiddet olaylarına sahne olması, küresel terörle mücadele çalışmaları konusunda yeni tartışmaların da fitilini ateşlemiştir. Bu makalede, sözü edilen olayların, uluslararası hukuk bağlamında neden olduğu güncel gelişmeler, terör örgütleri ile savaşta ortaya çıkan yeni yaklaşımların saptanması amacıyla incelenmektedir. Böylece, özellikle Avrupa kıtasında, yabancı terör savaşçılarına karşı geliştirilen terör karşıtı uygulamaların geçirdiği değişim de ortaya konulacaktır. Bu çalışma, Avrupa'da, özgürlük ve güvenlik dengesinin, yavaş yavaş nasıl güvenlik lehine değiştiğini ve bunun potansiyel etkilerinin çok tehlikeli boyutlara ulaşabileceği sonucuna ulaşacaktır.

Anahtar Kelimeler: Terörle mücadele, Fransa terör saldırısı, özgürlük ve güvenlik ikilemi.

Abstract: Acts of violence described as "French September 11" took place in Europe at the beginning of 2015. These events have sparked new debates regarding the global counterterrorism efforts. In this article, recent developments caused by the said events in the context of international legal order will be analyzed with a view to clarifying new approaches dedicated to combating terrorist organizations. In doing so, the change on the European counter-terrorism practices developed against foreign terrorist fighters will be identified. This work will also analyze the question of how the balance between freedom and security slowly changes in favor of security and its potential results in Europe.

Keywords: Battle against terrorism, France terror attacks, security and freedom dilemma.

* Dr., Hâkim, Danıştay Başkanlığı; LL.M. Leicester University Faculty of Law, kutluay2002@yahoo.com

I. Giriş

İçinde bulunduğumuz yirmi birinci yüzyıl, çatışmanın arttığı ve kan seylâplarının aktığı bir dönem olarak anılmaktadır. Afrika bölgesinin dışında, Orta Doğu bataklığında Irak, Afganistan ve Suriye'de yaşanan iç çatışmalar, küresel ölçekte "devlet" kavramının gittikçe zayıflamasının ve terörün tırmanmasının önünü açmıştır. Yasama, yürütme ve yargı temel erklerinin işlemediği bu bölgeler, devletin değil ve fakat artık devlet gibi işleyen yasa dışı örgütlenmelerin hâkim olduğu alanlara dönüşmüştür.¹ Dahası terör, diğer birçok suçun işlenmesine adeta bir koridor hazırlamış ve bu durum bölgedeki istikrarsızlığı daha da körüklemiştir. Gerçekten de terör örgütü üyeleri, uyuşturucu kaçakçıları ve silahlı gruplar arasında, şiddetin daha da tetiklenmesini sağlayan doğrudan bir bağlantı vardır.² Global barış ve güvenliğin korunmasında en önemli aktörlerden biri olan Birleşmiş Milletler (BM) tarafından da terör ile sınırı aşan suçlar, uyuşturucu, kara para aklama, silah kaçakçılığı ve nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların dolaşımı gibi yasa dışı eylemler arasında kuvvetli bağlantıya sürekli işaret edilmektedir.³

Terör ve diğer ağır suçlar arasındaki bahse konu etkileşimin sonucunda, 2001 New York, 2004 Madrid ve 2005 Londra şoklarına uğrayan dünya, son olarak 2015 yılının hemen başında Avrupa'nın göbeğinde yeni bir terör olayına şahit olmuştur. Avrupa Birliğinin lokomotiflerinden biri olan Fransa'nın başkenti olan Paris'te, sonradan "Fransa'nın 11 Eylül'ü" olarak adlandırılan⁴ iki kanlı baskın daha gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, bahse konu Paris saldırıları ve bu şiddetin toplumsal sonuçlarından kronolojik olarak bahsedildikten sonra; olayları taki-

¹ Çatışma içerisindeki veya çatışmadan çıkmış toplumların en kapsamlı problemleri için örneğin bkz. Kutlay Telli, 'Rebuilding Peace through the Empowerment of Justice in Conflict-Affected States', (2014) 7 Ankara Bar Review 39, at 45-49.

² Resolution adopted by the General Assembly on Measures to Eliminate International Terrorism (A/RES/49/60).

³ Örneğin bkz. Resolution adopted by the Security Council at its 4385th meeting on September 2001 (S/RES/1373 (2001)); Resolution adopted by the General Assembly on the Strengthening the United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Programme, In Particular Its Technical Cooperation Capacity (A/RES/68/193), preliminary paragraphs.

⁴ Örneğin bkz. BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'Paris attack: From 9/11 to 1/11', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30786552>, 19 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

ben teröre karşı hukuki ve yasal zeminde gerçekleştirilen yeni hamleler özetlenecektir. Böylece başta Fransa olmak üzere dünyanın terörle mücadele stratejisinin nasıl ve ne yönde eksen değiştirdiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Saldırının etkilerinin mikro ölçekte tam olarak ortaya konulabilmesi amacıyla, önceden terörizme ilişkin kaydedilen gelişmeler, geniş ölçüde bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Öte yandan aşağıda da görüleceği üzere elbette Fransa'nın en ünlü mizah dergilerden birinin de bu saldırılarda hedef olması göz önüne alındığında, olayların ifade özgürlüğüne yönelik boyutlarının mutlaka incelenmesinin gerektiği söylenebilecektir. Ne var ki bu türden bir inceleme, çok daha kapsamlı bir araştırmayı gerektirdiğinden, makalede, saldırıların terör mevzuatı ve uygulamalarına olan etkisine odaklanılacaktır.

Bu çalışmanın, "terör"ün tatmin edici bir tanımlanmasının yapılması gibi bir amacının bulunmadığı burada belirtilmelidir. Öncelikle, bu kavramsal tartışma, şimdiye kadar yerli ve yabancı çok sayıda çalışmada tartışılmıştır.⁵ İkinci olarak, "terör" kelimesi üzerinde şu ana kadar uluslararası kabul görmüş bir tanıma ulaşılamadığında şüphe yoktur.⁶ Bu konuda çok geniş ve esnek bir anlayış, terör üyelerinin, devlet aygıtı karşısında "özgürlük savaşçısı" olarak nitelendirilmesine yol açabileceği gibi,⁷ çok dar bir tanımlama, temel hak ve özgürlüklerin güvenlik önlemleri karşısında gittikçe etkisizleşmesi sonucunu doğurabilecektir. Ancak bu iki zıt kutup arasında herkesin evet diye-

⁵ Örneğin bkz. Emre Öktem, 'Uluslararası Hukukta Terörizm: Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri', İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi 133, <http://acikerisim.iticu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11467/237/M00068.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, adresinden erişilebilir, 24/01/2015 tarihinde ziyaret edilmiştir. Özellikle terör (tedhişçilik) kavramının tarihi ve felsefi gelişimine dair bkz. M. Şükrü Alpaslan, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik* (Teknik Yayınlar, İstanbul 1983), s. 21-31.

⁶ Örneğin bkz. Arnold K. Amet, 'Terrorism and International Law: Cure the Underlying Problem, Not Just the Symptom', (2013) 19 Annual Survey of International and Comparative Law 17, at 27; Jean-Marc Sorel, 'Existe-t-il une définition universelle du terrorisme?' in Karine Bannelier, Théodore Christakis, Oliver Corten, Barbara Delcourt (directeurs), *Le Droit International Face Au Terrorisme* (Cedin Paris I, Cahiers Internationaux N: 17), 35-68, at 35; Uluslararası kabul gören bir terör tanımının olmayışı, bu olguyla hukukun sınırları içerisinde nasıl mücadele edilebileceğine ilişkin soruyu kısır ve cevapsız bir hale sokmaktadır: Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk* (Sekizinci Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2009), s. 206.

⁷ Jacqueline S. Hodgson and Victor Tadros, 'The Impossibility of Defining Terrorism', (2013) 16 New Criminal Law Review 494, s. 496.

bileceği bir tasvir için başvurulacak yeni teorik tartışmalar yerine “terör” kavramının, en temel unsurlarına atıf yapan esaslı ve genel bir tanımlamaya yoğunlaşılmasında çok daha büyük bir fayda görülmektedir.⁸ Bu nedenle, makale içeriği analizler, terörizmin ve/veya terör eyleminin ne anlama geldiğinin genel olarak altının çizildiği ve terörün merkezi unsurlarına atıf yapan bir ön fikir veya kabul üzerine inşa edilecektir. Bu bağlamda, bu çalışmada, “terör” olgusunun terminolojik karşılığı olarak Güvenlik Konseyinin 1566 (2004) sayılı kararında yer alan ve BM kurumlarının üretimleri içerisinde en niteliklisi gözüken tanımlama esas alınacaktır.⁹ Zira Alpaslan'ın ifadesiyle terörün bütün tanımlama çalışmalarında vurgu yapılan iki husus olan saik-amaç-maksat ve araç denklemi, bu kararda çok net bir şekilde ortaya konulmuştur.¹⁰ Buna göre terör eylemi, sivilleri de kapsayacak şekilde bireylerin öldürülmesi, yaralanması ve rehin alınması kastıyla işlenen ve bir toplumun genelinde, bir grup içerisinde veya belirli bazı kişiler üzerinde şiddet kaygısının tırmandırılması amacıyla, bir toplumun tehdit edilmesi, hükümetlerin veya uluslararası organizasyonların belirli bir şeyi yapması veya yapmaktan kaçınmaya zorlanması için başvuru, uluslararası sözleşmelerce de terörizmle ilişkilendirilmiş olan yasa dışı her türlü eylem olarak tanımlanacaktır.¹¹

Uluslararası hukukun en güncel özelliği, küresel toplum için ortak olduğu varsayılan sorunlar ve çözüm yollarına odaklanan uluslararası kuruluşların sürekli artış göstermesidir.¹² Gerçekten de ‘uluslararası örgütler, uluslararası toplumun müşterek arzu ve isteklerini gerçekleştirebilmek yolunda her geçen gün daha da kurumsallaşmış

⁸ Daniel J. Hickman, ‘Terrorism as a Violation of the “Law of Nations:” Finally Overcoming the Definitional Problem’, (2011) 29 Wisconsin International Law Journal 447, s. 461, 462 ve 463.

⁹ Güvenlik Konseyinin 1566 sayılı kararı ve diğer uluslararası belgeler ışığında “terör” kavramının temel unsurları hakkında derinlemesine bir inceleme için bkz. Kutlay Telli, Legal Aspects of Countering Terrorism under the Practice of the United Nations: Fighting Terror through the Rule of Law and Justice (Presidency of Ankara Bar Association, Ankara- October 2014), at 75-90.

¹⁰ Alpaslan, (1983), s. 4. Alpaslan'a göre bütün terör eylemlerinde başvuru “şiddet” veya “kaba kuvvet” “terör”ün araç unsuru olarak karşımıza çıkar: Aslan, (1983), s. 8.

¹¹ Resolution adopted by the Security Council by its 5053rd meeting on 8 October 2004 (S/RES/1566 (2004)), para. 3.

¹² Vaughan Lowe, International Law (Clarendon Law Series, Oxford University Press, New York 2007), at 13.

bir yapıya bürünerek büyük gelişmeler kaydetmektedir'.¹³ Aynı durum, terörle mücadele amacıyla birleşen örgütlenmeler için de geçerli olsa da uluslararası organizasyonların Fransa saldırısına yönelik özellikli tepkilerinin değerlendirilmesi için henüz erkendir. Zira bu konudaki küresel görüntü, genel hatlarıyla ortaya çıkmaya başlasa da bu makalenin kaleme alındığı dönemde ve yeni kararlar veya belgelerin yokluğunda henüz tam olarak netleşmemiştir. Bu açıdan metodoloji bağlamında, bu çalışma, Fransa'da gerçekleşen olaylara karşı hukuki zeminde ortaya çıkmaya başlayan yol haritasının değerlendirilmesini hedeflediğinden, çoğu zaman ulaşılabilecek sonuçlar deneysel, yani tecrübî (**ampirik**) değil ve fakat teorik düzeyde kalacaktır. Bu türden bir inceleme metodunun seçilmesinin en önemli nedeni, artık şekilleri ortaya çıkmaya başlayan Fransa ve Avrupa'nın yeni terörle mücadele projesi, dünya kamuoyu önünde resmi olarak sergilenmeden, projenin, eksik, yanlış ve hatalı kalan yanlarının ortaya çıkarılması ve bir tür erken uyarı (**early warning**) fırsatının yakalanmasıdır. Çalışmanın merkezinde yer alacak Paris saldırılarının etkilerinin çok taze olması nedeniyle küresel terörle mücadele stratejisinin, nasıl bir değişim gösterdiğinin ortaya konulabilmesi amacıyla yer yer siyasetlerin söylem ve eylemlerini içeren haber kaynaklarına da başvurulacaktır.

II. Fransa Ocak-2015 Saldırıları ve Saldırıların Sonuçları

Yirmi birinci yüzyılın bilimsel ve teknolojik gelişmelerinin, terörist amaçlar için kullanılması sonucu uluslararası terörizm, Çaşın'ın tabiriyle "modern" bir hüviyet kazanmıştır.¹⁴ Ulusal üstü terörizm artık çok daha etkindir. Bunun yanında, ülkelerin sınır güvenliğinin başka olgularca da delinmesi, bu etkinliğin boyutunu daha da yukarılara tırmandırmıştır. Çok sayıda yabancı terör savaşçısı veya cihatçısı (YTS) sayesinde ve YTS fenomenine karşı uygulama boşluklarının etkisiyle terör örgütleri, Orta Doğu üzerinde baskı ve şiddetini arttırmıştır. Bu noktada, YTS olgusu ile mücadelede ilk uluslararası tepkilerin, Terörle Mücadele Küresel Forumu (TMKF) ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinden geldiği hatırlatılmalıdır. TMKF Lahey-Mare-

¹³ Kutlay Telli, 'İnsan Haklarının Gelişiminde Uluslararası Kamu Örgütlerinin Rolü: Etkinlik ve Eksiklik Denklemi', (2011) 1 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 397, s. 413.

¹⁴ Mesut Hakkı Çaşın, *Uluslararası Terörizm* (Nobel Yayıncılık, Ankara 2008), s. 207.

keş Bildirisi¹⁵ ile ve Güvenlik Konseyinin 2170(2014) ve 2178(2014) sayılı kararlarında,¹⁶ 'YTS fenomeniyle sadece askeri ve siyasi boyutu nazara alınarak ve bastırıcı önlemler vasıtasıyla değil ve fakat insani ve hukuksal prensiplere riayet edilerek ve önleyici önlemlerle mücadele edilmesi gerektiği tezinin işlenmesi, terörün, tüm veçheleriyle değerlendirilmeye alındığının da en büyük göstergesidir.'¹⁷ Zira YTS tehdidi, sadece illegal yapılanmaların konuşlandığı bölgeler için değil ve fakat dışarıda eğitim aldıktan veya teçhizat temin ettikten sonra yabancı terör savaşçılarının dönüş yaptığı kendi ülkesi veya üçüncü bir başka ülke için de çok daha yüksek düzeyli bir şekilde geçerlidir.¹⁸ Güvenlik Konseyi Başkanlığının 19 Kasım 2014 tarihli açıklamasında, sadece geçiş yapılan transit veya üçüncü ülkelerin değil ve fakat aynı zamanda kaynak ve komşu ülkelerin de YTS tehlikesi altında olduğu vurgulanmıştır.¹⁹ Esasında bu tezin en somutlaşmış örneği aşağıda görüleceği üzere Fransa terör olaylarında bizzat yaşanmıştır.

Hız. Muhammed nezdinde İslam dinine ve başka dinlere yönelik hakaret içerikli karikatürleriyle gündeme gelen ve sürekli koruma altında olan Charlie Hebdo dergisine 7 Ocak 2015 tarihinde saldıran iki kişi tarafından (Cherif and Said Kouachi), büyük bir profesyonellik

¹⁵ The Hague-Marrakech Memorandum on Good Practices for a More Effective Response to the Foreign Terrorist Fighters Phenomenon adopted by the Global Counterterrorism Forum on 23 September 2014.

¹⁶ Resolution adopted by the Security Council at its 7242nd meeting on 15 August 2014 (S/RES/2170 (2014)) and Resolution adopted by the Security Council at its 7272nd meeting on 24 September 2014 (S/RES/2178 (2014)).

¹⁷ Kutlay Telli, 'Uluslararası Toplumun Yabancı Savaşçılar ile Mücadelesi: Birleşmiş Milletler ve Terörle Mücadele Küresel Forumu Örneği', (2014) 6 Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi 21, Doğuş Üniversitesi ve Legal Hukuk Ortak Yayını, Sayı: 16, s. 37.

¹⁸ "Yabancı terör savaşçısı", mutad mesken edindiği veya vatandaşı olduğu ülkeden, terörist faaliyetler üstlenmek ve gerçekleştirmek, terör faaliyetlerini planlamak, hazırlığını yapmak veya bir şekilde desteklemek ya da bu tür eylemler için eğitim vermek ve almak amacıyla başka bir ülkeye giden bireyler olarak tanımlanmıştır: The Hague-Marrakech Memorandum on Good Practices for a More Effective Response to the Foreign Terrorist Fighters Phenomenon adopted by the Global Counterterrorism Forum on 23 September 2014, s. 1. Bu tanım neredeyse aynen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyince ve Genel Kurulunca da benimsenmiştir: bkz. Resolution adopted by the Security Council at its 7272nd meeting on 24 September 2014 (S/RES/2178 (2014)), preliminary paragraphs; Resolution adopted by the General Assembly on Measures to Eliminate Terrorism (A/RES/69/127), para. 9.

¹⁹ Statement by the President of the Security Council on 19 November 2014 (SPRST/2014/23), preliminary paragraphs.

ve soğukkanlılık içerisinde 8 gazeteci, 2 polis, 1 bakıcı ve 1 ziyaretçi olmak üzere toplam 12 sivil öldürüldü.²⁰ Bir gün sonra bu sefer Amedy Coulibaly tarafından bir polis görevlisi vurularak öldürüldü ve 1 sivil yaralandı.²¹ Bu saldırıyı düzenleyen Coulibaly, bir kosher marketinde 19 kişiyi rehin aldı ve düzenlenen operasyonlarda 4 rehine öldü, Coulibaly ise ölü olarak ele geçirildi. Aynı saatlerde düzenlenen eş zamanlı operasyonla kısırıldıkları matbaada Kouachi kardeşler de öldürüldü. Coulibaly'nin imam nikâhlı eşi olan ve market saldırısıyla bağlantısı saptanan Hayat Boumeddiene'nin ise Türkiye üzerinden Suriye'ye kaçtığı saptandı.²²

Charli Hebdo saldırısı Yemen El-Kaidesince ve market saldırısı ise IŞİD'in Suriye yapılanması tarafından üstlenildi. Kouachi kardeşlerden birinin Suriye'de IŞİD'le ilişkiye girdiği ve Fransız vatandaşı olan ve sayıları 1000'i bulan YTS'den 200 tanesinin ülkesine döndüğü göz önüne alındığında, bu durum iki ayrı terör örgütünün yapısal farklılıklarını bir kenara bırakarak YTS olgusu sayesinde ortak bir saldırıda buluştuklarının da en büyük göstergesi oldu.²³

Saldırının ardından, küresel toplum ayağa kalktı. İlk olarak sivil toplumun ses getirici yürüyüşleri çok ciddi yankı buldu. Paris'te 11 Ocak 2015 tarihinde, 50 devlet temsilcisinin de katılım sağladığı ve sayısı 1,5 milyonu (Fransa'nın genelinde ise 4 milyonu) bulan bir insan topluluğunca terör sert bir dille kınandı. Bu sayı, 1944 yılından itibaren Paris'te ve Fransa'da çeşitli olaylara karşı düzenlenen gösterilerde kaydedilen en yüksek sayıydı.²⁴ Düzenlenen mitinglerde, İslam'a veya bir başka dine yönelik şiddet içerikli hiçbir ögenin kullanılmaması,

²⁰ BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'Charlie Hebdo attack: Three days of terror', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>, 13 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

²¹ Ibid.

²² Euronews Resmi İnternet Sahifesi, 'Hayat Boumeddiene serait passée en Syrie', <http://fr.euronews.com/2015/01/11/hayat-boumeddiene-serait-passee-en-syrie/>, 13 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

²³ Bu konuda bkz. Frank Gardner, 'Paris attacks: Were gunmen aided by terror network?', BBC Resmi İnternet Sahifesi, <http://www.bbc.com/news/world-europe-30789123>, 13 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

²⁴ Le Monde Resmi İnternet Sahifesi, 'Contre le terrorisme, la plus grande manifestation jamais recensée en France', http://www.lemonde.fr/societe/article/2015/01/11/la-france-dans-la-rue-pour-defendre-la-liberte_4553845_3224.html, 12 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

herhangi bir siyasal veya dini figürden bağımsız olarak teröre karşı toptan karşı çıkılması büyük takdir topladı. Avrupalı siyasiler de olay sonrası son derece yerinde ve sakinleştirici mesajlar verdi. Özellikle Fransa Cumhurbaşkanı Hollande, gözlerin Müslümanlara çevrilmesi ve şiddetin daha da tırmanabileceği önsezisiyle, esasında bağnazlığın ve müsamahasızlığın asıl kurbanının Müslümanlar olduğu, hâlbuki Müslümanların diğer bütün Avrupalıların sahip olduğu haklara ve yükümlülüklerle sahip olduğunun kabul edilmesi gerektiğini her fırsatta ifade etti.²⁵

Ne var ki bütün sivil ve siyasi inisiyatifler aynı hassasiyeti gösteremedi ve Charlie Hebdo dergisi, saldırıdan sonraki ilk sayısının kapağında yine Hz. Muhammed'i hedef aldı.²⁶ Bu durum son yıllarda Avrupa'da yayılan İslamofobi olgusunun daha da tetiklenmesine yol açabilecek ve neticede dine dayalı ayrımcılık örneklerinin daha da hızlanmasına neden olabilecek uygulamalar arasında yerini aldı. Öte yandan bu resim, ayrımcılık yasağının, olayların hedefindeki Avrupa'nın da üzerinde kurulu olduğu demokratik değerlerin başında görülmesiyle de çelişmiştir.²⁷ Gerçekten de İslamofobi ve anti-semitizmi tetikleyen dinsel ayrımcılıkla mücadele şartı, Avrupa merkezli uluslararası örgütlerce sürekli hatırlatılmaktadır.²⁸

Siyasilerin duruşuna geçmeden önce, Avrupa'nın en etkin insan hakları denetim mekanizmasına sahip olduğu kabul edilen İnsan Hakları Avrupa Mahkemesince,²⁹ hak ve sınırlama dengesinde "demokra-

²⁵ Örneğin bkz. Le Monde Resmi İnternet Sahifesi, 'Hollande: Les musulmans, premières victimes du fanatisme', http://www.lemonde.fr/politique/article/2015/01/15/pour-hollande-les-actes-antimusulmans-comme-antisemites-doivent-etre-punis-severement_4556723_823448.html, 16 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

²⁶ Le Monde Resmi İnternet Sahifesi, 'Mahomet en larmes à la Une du prochain Charlie Hebdo', <http://fr.euronews.com/2015/01/13/mahomet-en-larmes-a-la-une-du-prochain-charlie-hebdo/>, 13 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

²⁷ Kutlay Telli, 'The Right to Prohibition of Discrimination Under the Practice of the European Convention on Human Rights', (2014) 12 Legal Journal of Law 37, at 38.

²⁸ Örneğin bkz. Resolution adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on State of Human Rights and Democracy in Europe (1547(2007)), para. 34.13. Avrupa demokrasilerinin merkez değerleri hakkında benzeri kararlar için bkz. State of Human Rights and Democracy in Europe (Council of Europe Publishing, Strazburg 2007).

²⁹ Avrupa'da geçerli insan hakları uygulama sistemlerinden, "etkinlik" ve "etkililik" kriterleri yönünden en başarılı olanı İnsan Hakları Avrupa Mahkemesidir. Değinen sistemlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi yoluyla bu sonuca ulaşan

tik toplumun gerekleri” ilkesine yoğun şekilde başvurulduğu not edilmiştir.³⁰ Bu ilke uyarınca sınırlandırmaya neden olan eylemin, kamu düzeni bakımından açık ve mevcut tehlike (**clear and present danger**)³¹ veya yakın ve mevcut tehdit (**imminent and present threat**) oluşturup oluşturmadığı incelenecektir.³² Fransa şiddet olayları sonrası, siyaset mekanizmasının işleyişinin de bu ilke çerçevesinde değerlendirmeye alınmasının aslında tam zamanıdır. Bu kapsamda ilk olarak, politika yapımcıları arasında yoğun bir zirveler ve diplomasi trafiği başladığı belirtilmelidir. Amerika ve Büyük Britanya toplantısında,³³ yoğun şekilde ulusal güvenliğin ağır tehdit altında bulunduğu mesajları verilmiştir. 19 Ocak'ta Avrupa Birliği Dış İşleri Bakanları zirvesinde, 12 Şubat'ta düzenlenecek büyük güvenlik zirvesinin ön hazırlığı yapılmış ve yeni önlemler masaya yatırılmıştır.³⁴ Radikal dinciler ile uzun vadeli bir mücadele için terörle mücadele yasalarının katılaştırılacağı en üst düzeyde sıklıkla ifade edilmiştir.³⁵ Fransa şiddet olaylarını takiben, Avrupa devletleri, demokratik yönetimlerini kurtarma amacıyla ve kamu güvenliğinin tehdit altında olduğu ön kabulüyle gittikçe sertleşen terörle mücadele mevzuatları üzerinde çalışmaya başlamışlardır.³⁶

detaylı bir çalışma için bkz. Kutlay Telli, 'Avrupa'da İnsan Haklarının Korunması', (2012) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 99, Sayı: 9, Yıl: 3.

³⁰ Eren'e göre bu ilkenin bir gereği olarak, 'özgürlükler sınırlanırken, uluslararası insan hakları hukukuyla belirlenmiş standartlar, sınırlama açısından maksimum ölçü kabul edilmeli, güvenceler açısından da, minimum ölçü olarak esas alınmalıdır': Abdurrahman Eren, *Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Demokratik Toplum Düzeninin Gereklere* (Beta Yayınları, İstanbul 2004), s. 140.

³¹ "Açık ve mevcut tehlike" yaklaşımının gelişimi hakkında bkz. Yaşar Salihpaşaoğlu, 'Açık ve Mevcut Tehlike Kriteri ve Türk Hukuk Sistemine Yansımaları', (2008) *Liberal Düşünce Dergisi* 231, Yıl: 13, Sayı: 51-52.

³² Örneğin bkz. Ouranio Toxo and Others v. Greece, Judgment of European Court of Human Rights on 20 October 2005 (App. 74989/01), Hudoc, para. 41.

³³ BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'David Cameron and Barack Obama in anti-terror push', <http://www.bbc.com/news/uk-politics-30856793>, 16 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

³⁴ Euronews Resmi İnternet Sahifesi, 'EU pledges better cooperation with Muslim countries in the fight against terror', <http://www.euronews.com/2015/01/19/eu-pledges-better-cooperation-with-muslim-countries-in-the-fight-against-terror/>, 20 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

³⁵ Örneğin bkz. Euronews Resmi İnternet Sahifesi, 'Lutte contre la menace jihadiste: les annonces de Manuel Valls', <http://fr.euronews.com/2015/01/21/lutte-contre-la-menace-jihadiste-les-annonces-de-manuel-valls/>, 24 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

³⁶ Örneğin bkz. Euronews Resmi İnternet Sahifesi, 'EU pushes for quick decision on new anti-terror law', <http://www.euronews.com/2015/01/21/eu-pushes-for-quick-decision-on-new-anti-terror-law/>, 24 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

Esasında bu mesajlar ve çalışmalar, peşinden gelecek sert pratiğin de habercisi gibi olmuştur. Gerçekten de uygulamada, ulusal otoritelerin son derece katı davranışlara girişmesiyle çarpıcı örnekler yaşanmaya başlamıştır bile. Bu kapsamda, 12 Ocak'ta Fransa Adalet Bakanlığınca, savcılıklara, terörü öven ve ırkçılığı tahrik eden söylemlere karşı cezai önlemlerin sistematik devreye sokulması talimatı verilmiştir.³⁷ Normalde bir veya iki kişinin terörü savunmasından hareketle tutuklanmasının olağan olduğu Fransa'da, saldırı sonrası 10 gün içerisinde yaklaşık 100 kişi tutuklanmıştır ve hatta bazıları doğrudan hapis cezasıyla yüz yüze bırakılmıştır.³⁸

Bu haliyle de demokratik Avrupa topluluğunun, yakın ve mevcut bir terör tehlikesi ile karşı karşıya bulunulması gerekçesiyle ifade özgürlüğü vb. gibi bir kısım çekirdek hakların kısıtlanması gerektiği tezinin hâkim olduğu bir pozisyona doğru hızla ilerlediği anlaşılmaktadır. Bu durum, özellikle Türkiye'nin yıllarca tecrübe ettiği, açık ve yakın bir terör tehdidi karşısında, demokrasilerde özgürlük ve güvenlik dengesinin nasıl sağlanabileceği sorusunun Avrupa aklını gerçekten kemirmeye başladığının da en büyük göstergesi olmuştur. Daha da fazlası, YTS tarafından, Fransa'nın yanında Belçika gibi devletlere yönelik yeni saldırı teşebbüsleri, bu tedirginliği daha da arttırmıştır.³⁹ Tehdit, artık içeride ve açık, mevcut, yakın ve hatta süreklidir. Bu ortamda, Avrupa terör politikasının, 11 Eylül sonrası Amerika ve İngiltere tarafından baskın bir şekilde uygulanan ve güvenlik-özgürlük çizgisinde özgürlükleri belli belirsiz bir çizgiye sokan politikalara yuvarlanmasının an meselesi olduğu ileri sürülebilecektir.⁴⁰

³⁷ Izza Leghtas, 'Dispatches: France, a Country of Freedom of Expression - For Some', İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch) Resmi İnternet Sahifesi, <https://www.hrw.org/news/2015/01/16/dispatches-france-country-freedom-expression-some>, 18 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

³⁸ BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'Free Speech Stories: France accused of "double standards"', <http://www.bbc.com/news/blogs-trending-30850879>, 18 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

³⁹ Örneğin bkz. BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'Belgium on high alert after deadly anti-terror raid', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30843370>, 16 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

⁴⁰ Amerika ve İngiltere'nin sıklıkla eleştirilen 11 Eylül sonrası terörle mücadele politikaları hakkındaki eleştiriler için bkz. örneğin bkz. Thomas Michael McDonnel, *The United States, International Law, and the Struggle against Terrorism* (Routledge, New York 2010) ve David J. Whittaker, *Counter-Terrorism and Human Rights* (Pearson, Great Britain 2009).

Elbette, her türlü terör faaliyeti, suçtur, gayri meşrudur ve bu nedenle de cezai yaptırımı hak etmektedir.⁴¹ Bu konuda, devletin, gerektiğinde önleyici ve gerektiğinde de bastırıcı önlemleri devreye sokma yükümlülüğü, uluslararası hukukun bir emridir. Gerçekten de BM Şartı Bölüm VII uyarınca alınması nedeniyle hukuken bağlayıcı olan 1373 (2001) sayılı Güvenlik Konseyi kararı,⁴² terör eylemlerini finanse eden, planlayan, hazırlığını yapan, işleyen ve destekleyen herkesin adalet önüne getirilmesi⁴³ ve bu eylemlere teşebbüs edenlere rahat ve huzur imkânının tanınmaması (**the principle of denying safe haven**) konusunda her ülkeye keskin bir sorumluluk yüklemiştir.⁴⁴ Uluslararası prensipler gereği, terör faaliyetlerine bir şekilde karışan bireyler, soruşturulmalı, kovuşturulmalı, haklarında cezai hüküm tesis edilmeli ve gerçekleştirilen fiilin ağırlığına göre cezalandırılmalıdır.⁴⁵ O halde, devlet organlarıyla herhangi bir bağı olmasa bile terör faaliyeti yürütenlerin, kamu otoritelerince yakalanmaması ve cezalandırılmaması, bu otoritelerin özen yükümlülüğünün ihlali sayılarak ilgili devletin uluslararası arenada sorumluluğunu sonuç doğuracaktır.⁴⁶

Öte yandan, terörle mücadele, ulusal ve uluslararası hukuktan bağımsız yürütülemez. Gerçekten de 'hukuk devletinde hukuk, devlet kudretinin hem temeli/meşruluk kaynağı hem de sınırı durumundadır'.⁴⁷ Hukuk devleti fikrinin ana dayanak noktası ise yönetme gücünün, sınırlandırılması ve öngörülebilir hale getirilmesiyle

⁴¹ Örneğin bkz. Resolution adopted by the General Assembly on Measures to Eliminate International Terrorism (A/RES/49/60).

⁴² Çoğunlukla birer yumuşak hukuk ürünü (soft law product) olarak görülen BM Genel Kurulunun kararları veya konferanslarının aksine, uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla Bölüm VII uyarınca karara bağlanan Güvenlik Konseyi kararları tam bir sert hukuk (hard law) örneği olup, bağlayıcıdır: Alan Boyle and Christine Chinkin, *The Making of International Law* (Oxford University Press, New York 2007), at 211, 229 and 230.

⁴³ Resolution adopted by the Security Council at its 4385th meeting on September 2001 (S/RES/1373 (2001)), para. 2-e.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ 2012 Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism, Ben Emmerson (A/HRC/20/14), para. 66(a).

⁴⁶ Umur Kedikli, *Uluslararası Terörizm ve Devlet Sorumluluğu* (Nobel Yayıncılık, Ankara 2013), s. 87 ve 273.

⁴⁷ Mithat Sancar, 'Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti', (2000-01) *Doğu Batı: Hukuk ve Adalet Üstüne* 25, Yıl: 4, Sayı: 13, s. 36.

keyfilikten arındırılmasıdır.⁴⁸ Bu ilkenin en vazgeçilmez özelliği, temel hak ve özgürlüklerin garanti altında bulunmasıdır.⁴⁹ BM Siruca İlkeleri'nde de belirtildiği gibi, insan haklarına saygı ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması arasında derin bir bağlantı olduğundan, temel hak ve özgürlüklerin sistematik bir şekilde çiğnenmesi, aynı zamanda kamu güvenliği ve kamu düzeninin bozulması yoluyla uluslararası barış için de doğrudan bir tehlikeye dönüşebilecektir.⁵⁰ Bu nedenle, terörle mücadelenin, hukukun üstünlüğü ve insan hakları normlarından bağımsız yürütülemeyeceği fikri, uluslararası metinlere işlenmiştir. Örneğin BM 2006 Küresel Terörle Mücadele Stratejisi'nde belirlenen dört ana başlıktan biri olan "insan haklarına saygı (**respect for human rights and the rule of law**)" kısmında önemli ilkeler sıralanmıştır.⁵¹ Güvenlik Konseyi kararlarında da, terörle mücadele ile insan hakları ve hukukun üstünlüğünün, birbirlerine sıkı sıkıya (**interlinked**) ve birbirleriyle etkileşim (**mutually reinforcing**) içerisinde olduğu, terörle mücadelenin, uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası mülteci hukuku ve uluslararası insancıl hukuk yükümlülükleriyle örtüşmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır.⁵² O halde, ancak insan hakları ve özgürlüklerini zedelemeyen bir terör politikası "etkin" ve "arzu edilir" sayılabilir.⁵³

Devlet organizmasının tehdit algısı, özellikle kişi özgürlüğü ve güvenliği⁵⁴ ile ifade, din ve vicdan özgürlüğü bakımından⁵⁵ sorunlu

⁴⁸ Mithat Sancar, Devlet Aklı Kıskaçında Hukuk Devleti (Dördüncü Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2008), s. 53.

⁴⁹ Örneğin bkz. Metin Günday, İdare Hukuku (Beşinci Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara 2002), s. 38.

⁵⁰ The Siruca Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights (E/CN.4/1985/4).

⁵¹ Resolution adopted by the General Assembly on the United Nations Global Counter-Terrorism Strategy (A/RES/60/288).

⁵² Örneğin bkz. Resolution adopted by the Security Council at its 7272nd meeting on 24 September 2014 (S/RES/2178 (2014)), preliminary paragraphs.

⁵³ Bkz. Malcolm N. Shaw, International Law (Sixth Edition, Cambridge University Press, United Kingdom 2008), at 1165 and 1166.

⁵⁴ Özay'a göre kişi özgürlüğü ve güvenliği, hukuk devletinin merkeze koyduğu değerler arasında yer almaktadır: İl Han Özay, Günışığında Yönetim (Filiz Kitabevi, İstanbul 2004), s. 100.

⁵⁵ Bireyin sahip olduğu kanaatin "ifade edilmesi aşaması", etkin şekilde korunma görmedikçe sadece ifade özgürlüğünün değil; bununla birlikte diğer bütün özgürlüklerin zayıf kalacağını belirtmek gerekir': Kutlay Telli, 'Sanatsal İfadenin Korunmasının Sınırları Üzerine', (2014) 9 Terazi Dergisi 34, s. 34 ve 35.

sınırlandırmalara yol açabilmektedir. Devlet aklının, kendini koruma hassasiyetiyle yine varlığının temeli olan temel hak ve özgürlükleri baltalayarak daha da otoriteleştiği yerde en başta yine kendi varlığını tehlikeye attığı pekâlâ söylenebilecektir.⁵⁶ Gerçekten de dengenin güvenlik lehine ağırlaştığı her bir örnek, özgürlüklerin başına bir balyoz gibi inmektedir. İnsan haklarını yok sayan anlayışların, şiddeti daha da körüklemek ve büyümesine yol açmaktan başkaca bir işe yaraması beklenemez. Daha da kötüsü, devlet organlarının keyfi ve hukuktan bağımsız önlemleri, terör örgütü mensuplarını, Öktem'in ifadesiyle, "mazlum" konumuna düşürmekte ve terörün elinde tam bir propaganda silahı hâline getirmektedir.⁵⁷

Açıklanan nedenlerle, anti-terör politikalarının hukukun duvarları dışına taşması, tehlikeli bir bumeranga dönüşmekte ve dönüp tekrar devlet mekanizmasını vurmaktadır. Bu gerçekliğin, Avrupa ülkeleri için geçersiz olduğu elbette söylenemez. Evrensel hukuk standartlarını gittikçe göz ardı edebileceği anlaşılan Fransa'nın terör karşıtı politikalarının, diğer Avrupa ülkelerine de sıçraması elbette çok kolay olacaktır. Bu bakımdan, eskisine nazaran çok daha güncel ve sürekli bir nitelik kazanan kamu güvenliği riski karşısında, Fransız hükümet yetkililerinin, özgürlük ve güvenlik ayracını kılı kırk yararcasına hesaplayarak süreci yönetmesi gerekmektedir. Zira hükümet uygulamaları açısından, Fransa'dan diğer Avrupa bölgelerine olması muhtemel olan bu "sıçrama riski"; bu politikalara karşı tepki niteliğinde ortaya çıkabilecek yeni terör olayları için de pekâlâ geçerlidir.

III. Sonuç

Orta Doğu'da yaşanan güvenlik krizinin bir anda çok somut bir şekilde Avrupa'ya atlaması, uluslararası terörizmin etkilerinin, küreselleşen bir dünyada hızla bütün dünya ülkelerine yayılabildiğini göstermektedir. Bu durum hiçbir ülkenin, kendisini, terör karşıtı önlemlerden bağımsız göremeyeceği gerçeğini sonuç doğurur. Bu çalışmada, terör tehlikesinin, Fransa ve diğer Avrupa demokrasileri için açık ve mevcut veya yakın olmasının yanında aynı zamanda sürekli bir hâle

⁵⁶ Anıl Çeçen, İnsan Hakları (Üçüncü Baskı, Gündoğan, İstanbul 2000), s. 94.

⁵⁷ Emre Öktem, Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları (İkinci Baskı, Derin Yayınları, İstanbul 2011), s. 247.

geldiği ortaya konulmuştur. Bu nedenle, Avrupa'nın terör politikası, stratejik öneme sahip bir sınavdan geçmektedir. Vatandaşı oldukları ülkelere, yeni faaliyetler için dönen yabancı terör cihatçılarından varlığı, Paris saldırısını önceki Avrupa merkezli terör saldırılarından çok farklı kılmıştır. Gerçekten de artık tehdit, hâlihazırda her andır. 2015 Paris şiddet olayları, YTS olgusu nedeniyle sınır güvenliklerinin alt üst olması sonucu terörün artık Avrupa'nın içerisine kadar bizzat girdiğinin en büyük göstergesi olmuştur.

Karşı terör normlarını hayata geçiren devlet organları ve görevlileri, uluslararası insan hakları standartlarına da bağlı olmak durumundadır. Terörle mücadelenin aşırılıklarının, hukukun üstünlüğü ve insan hakları blokajları ile törpülenmesi gerektiği bir kez daha hatırlanmaya değerdir. Hem temel hak ve özgürlüklerin hem de kamu güvenliğinin gereklerini dikkate alan araçlar, terörle mücadele stratejilerine hâkim olmalıdır. Çalışmamız, Fransa örneğinde çok net bir şekilde görüldüğü üzere, özgürlük ve kamu düzeni ikileminde, Avrupa'nın terör karşıtı politikasının kısa vadede kaygı verici bir eksene doğru kaydığını ortaya koymuştur. Başta, ifade özgürlüğü ile özgürlük ve güvenlik hakkı olmak üzere birçok insan hakkı güvencesinin gittikçe daralan bir seyre girdiği görülmektedir. Fransa'nın güvenlik iştahı ve kaygısının; özellikle özgürlük ve güvenlik hakkı ile ifade özgürlüğü kullanımlarını bunaltan bir anlayışa dönüştüğü gözlemlenmiştir. Bu türden bir yaklaşım değişikliğinin veya eksen kaymasının, uzun vadede bütün Avrupa'yı çok daha zor bir döneme sürükleyebileceği açıktır. Bu kadar yakın ve sürekli bir terör tehlikesinin sonuç doğurduğu toplumsal risk, aşırı panik, korku ve kaygı paradoksu ile yönetilemez. Bu çıkarım, Avrupa'nın yakın geleceğinin, büyük bir profesyonelleşme, hukukun taşları ile oynanmaksızın ve uluslararası hukukla da tam uyumluluk içerisinde geliştirilecek evrensel bir terör stratejisine göre şekillendirilmesi gerektirdiği yolundaki tezimizi doğrulamaktadır.

Kaynakça

Kitaplar veya Kitaplar İçerisindeki Bölümler

Amet Arnold K., 'Terrorism and International Law: Cure the Underlying Problem, Not Just the Symptom', (2013) 19 Annual Survey of International and Comparative Law 17.

- Boyle Alan and Chinkin, Christine, *The Making of International Law* (Oxford University Press, New York 2007).
- Çaşın Mesut Hakkı, *Uluslararası Terörizm* (Nobel Yayıncılık, Ankara 2008).
- Çeçen Anıl, *İnsan Hakları* (Üçüncü Baskı, Gündoğan, İstanbul 2000).
- Eren Abdurrahman, *Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Demokratik Toplum Düzeyinin Gereklere* (Beta Yayınları, İstanbul 2004).
- Gardner Frank, 'Paris attacks: Were gunmen aided by terror network?', BBC Resmi İnternet Sahifesi, <http://www.bbc.com/news/world-europe-30789123>, 13 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.
- Günday Metin, *İdare Hukuku* (Beşinci Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara 2002).
- Hickman Daniel J., 'Terrorism as a Violation of the "Law of Nations:" Finally Overcoming the Definitional Problem', (2011) 29 *Wisconsin International Law Journal* 447.
- Hodgson Jacqueline S. and Tadros Victor, 'The Impossibility of Defining Terrorism', (2013) 16 *New Criminal Law Review* 494.
- Kedikli Umut, *Uluslararası Terörizm ve Devlet Sorumluluğu* (Nobel Yayıncılık, Ankara 2013).
- Leghtas Izza, 'Dispatches: France, a Country of Freedom of Expression - For Some', İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch) Resmi İnternet Sahifesi, <https://www.hrw.org/news/2015/01/16/dispatches-france-country-freedom-expression-some>, 18 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.
- Lowe Vaughan, *International Law* (Clarendon Law Series, Oxford University Press, New York 2007).
- McDonnel Thomas Michael, *The United States, International Law, and the Struggle against Terrorism* (Routledge, New York 2010).
- Öktem Emre, 'Uluslararası Hukukta Terörizm: Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri', *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi* 133, <http://acikerisim.iticu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11467/237/M00068.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, adresinden erişilebilir, 24/01/2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.
- Öktem Emre, *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları* (İkinci Baskı, Derin Yayınları, İstanbul 2011).
- Özay İl Han, *Günüşğında Yönetim* (Filiz Kitabevi, İstanbul 2004).
- Pazarıcı Hüseyin, *Uluslararası Hukuk* (Sekizinci Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2009).
- Sancar Mithat, 'Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti', (2000-01) *Doğu Batı: Hukuk ve Adalet Üstüne* 25, Yıl: 4, Sayı: 13.
- Sancar Mithat, *Devlet Akli Kıskaçında Hukuk Devleti* (Dördüncü Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2008).
- Salihpaşaoğlu Yaşar, 'Açık ve Mevcut Tehlike Kriteri ve Türk Hukuk Sistemine Yansımaları', (2008) *Liberal Düşünce Dergisi* 231, Yıl: 13, Sayı: 51-52.
- Shaw Malcolm N., *International Law* (Sixth Edition, Cambridge University Press, United Kingdom 2008).

- Sorel Jean-Marc, 'Existe-t-il une définition universelle du terrorisme?' in Karine Bannelier, Théodore Christakis, Oliver Corten, Barbara Delcourt (directeurs), *Le Droit International Face Au Terrorisme* (Cedin Paris I, Cahiers Internationaux N: 17), 35-68.
- State of Human Rights and Democracy in Europe (Council of Europe Publishing, Strazburg 2007).
- Telli Kutlay, 'İnsan Haklarının Gelişiminde Uluslararası Kamu Örgütlerinin Rolü: Etkinlik ve Eksiklik Denklemi', (2011) 1 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 397.
- Telli Kutlay, 'Avrupa'da İnsan Haklarının Korunması', (2012) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 99, Sayı: 9, Yıl: 3.
- Telli Kutlay, 'Sanatsal İfadenin Korunmasının Sınırları Üzerine', (2014) 9 *Terazi Dergisi* 34.
- Telli Kutlay, *Legal Aspects of Countering Terrorism under the Practice of the United Nations: Fighting Terror through the Rule of Law and Justice* (Presidency of Ankara Bar Association, Ankara- October 2014).
- Telli Kutlay, 'Rebuilding Peace through the Empowerment of Justice in Conflict-Affected States', (2014) 7 *Ankara Bar Review* 39.
- Telli, Kutlay, 'The Right to Prohibition of Discrimination Under the Practice of the European Convention on Human Rights', (2014) 12 *Legal Journal of Law* 37.
- Telli, Kutlay, 'Uluslararası Toplumun Yabancı Savaşçılar ile Mücadelesi: Birleşmiş Milletler ve Terörle Mücadele Küresel Forumu Örneği', (2014) 6 *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi* 21, Doğuş Üniversitesi ve Legal Hukuk Ortak Yayımları, Sayı: 16.
- Whittake, David J., *Counter-Terrorism and Human Rights* (Pearson, Great Britain 2009).

Uluslararası Belgeler

BM Genel Kurulu Kararları

Resolution adopted by the General Assembly on Measures to Eliminate International Terrorism (A/RES/49/60).

Resolution adopted by the General Assembly on the United Nations Global Counter-Terrorism Strategy (A/RES/60/288).

Resolution adopted by the General Assembly on the Strengthening the United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Programme, In Particular Its Technical Cooperation Capacity (A/RES/68/193).

Resolution adopted by the General Assembly on Measures to Eliminate Terrorism (A/RES/69/127).

BM Güvenlik Konseyi Kararları

Resolution adopted by the Security Council at its 4385th meeting on September 2001 (S/RES/1373 (2001)).

Resolution adopted by the Security Council by its 5053rd meeting on 8 October 2004 (S/RES/1566 (2004)).

Resolution adopted by the Security Council at its 7242nd meeting on 15 August 2014 (S/RES/2170 (2014)).

Resolution adopted by the Security Council at its 7272nd meeting on 24 September 2014 (S/RES/2178 (2014)).

Elektronik Kaynakça

Le Monde Resmi İnternet Sahifesi, 'Contre le terrorisme, la plus grande manifestation jamais recensée en France', http://www.lemonde.fr/societe/article/2015/01/11/la-france-dans-la-rue-pour-defendre-la-liberte_4553845_3224.html, 12 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'Charlie Hebdo attack: Three days of terror', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>, 13 Ocak 2014 tarihinde ziyaret edilmiştir.

Euronews Resmi İnternet Sahifesi, 'Hayat Boumeddiene serait passée en Syrie', <http://fr.euronews.com/2015/01/11/hayat-boumeddiene-serait-passee-en-syrie/>, 13 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

Le Monde Resmi İnternet Sahifesi, 'Mahomet en larmes à la Une du prochain Charlie Hebdo', <http://fr.euronews.com/2015/01/13/mahomet-en-larmes-a-la-une-du-prochain-charlie-hebdo/>, 13 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

Le Monde Resmi İnternet Sahifesi, 'Hollande: Les musulmans, premières victimes du fanatisme', http://www.lemonde.fr/politique/article/2015/01/15/pour-hollande-les-actes-antimusulmans-comme-antisemites-doivent-etre-punis-severement_4556723_823448.html, 16 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'Belgium on high alert after deadly anti-terror raid', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30843370>, 16 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'David Cameron and Barack Obama in anti-terror push', <http://www.bbc.com/news/uk-politics-30856793>, 16 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'Free Speech Stories: France accused of "double standards"', <http://www.bbc.com/news/blogs-trending-30850879>, 18 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

BBC Resmi İnternet Sahifesi, 'Paris attack: From 9/11 to 1/11', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30786552>, 19 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

Euronews Resmi İnternet Sahifesi, 'EU pledges better cooperation with Muslim countries in the fight against terror', <http://www.euronews.com/2015/01/19/eu-pledges-better-cooperation-with-muslim-countries-in-the-fight-against-terror/>, 20 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

Euronews Resmi İnternet Sahifesi, 'Lutte contre la menace jihadiste: les annonces de Manuel Valls', <http://fr.euronews.com/2015/01/21/lutte-contre-la-menace-jihadiste-les-annonces-de-manuel-valls/>, 24 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

Euronews Resmi İnternet Sahifesi, 'EU pushes for quick decision on new anti-terror law', <http://www.euronews.com/2015/01/21/eu-pushes-for-quick-decision-on-new-anti-terror-law/>, 24 Ocak 2015 tarihinde ziyaret edilmiştir.

Diğerleri

2012 Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism, Ben Emmerson (A/HRC/20/14).

Ouranio Toxo and Others v. Greece, Judgment of European Court of Human Rights on 20 October 2005 (App. 74989/01), Hudoc.

Resolution adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on State of Human Rights and Democracy in Europe (1547(2007)).

Statement by the President of the Security Council on 19 November 2014 (SPRST/2014/23).

The Siruca Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights (E/CN.4/1985/4).

The Hague-Marrakech Memorandum on Good Practices for a More Effective Response to the Foreign Terrorist Fighters Phenomenon adopted by the Global Counterterrorism Forum on 23 September 2014.